

”Tro och vetande behöver inte

Tro- och vetandedebatter var något som angick forskare och allmänt bildat folk i vårt land på 1950-talet. Ingemar Hedenius utgjöt sina filosofiska analyser och sarkasmer mot och över teologer över huvud taget. Enligt honom var kristendomen oförenlig med vetenskapen och Jesus var en helvetespredikant. Herbert Tingsten gav dessa tankar legitimitet genom sin betydande roll som chefredaktör på Dagens Nyheter. Teologerna var vad jag kan förstå över huvud taget defensiva och det intellektuella klimatet i Sverige kom i mångt och mycket att domineras utav Uppsala-skolan med en ganska strikt positivistisk vetenskapssyn.

Vad har då detta med nutiden att göra?

Vårt land har utsatts för mycket stark anglosaxisk påverkan när det gäller betydande intellektuella influenser. Den positivistiska vetenskapssynen har i vårt land haft ett mycket starkt fäste. Som läkare på 1990-talet stöter man på olika fenomen av det som kallas New age. Allehanda terapier med kristaller med mera är någonting som faktiskt berör en hel del patienter. Vår utbildningsbakgrund har mycket sin rot i en logisk empirisk vetenskapsanalys. Vår förmåga att kunna bemöta alternativa tankegångar stöter ofta på patrull redan i sin linda. Skolmedicinen sätts obönhörligen emot alternativmedicinen.

Som medicine studerande på 1970-talet grubblade jag mycket över tro och vetande. Kunde man förena ett strikt vetenskapligt synsätt – speciellt då med en naturvetenskaplig inriktning – med samtidigt aktivt religiöst engagemang inom kyrkan? Jag ville inte ge upp det vetenskapliga synsättet och jag var starkt färgad av en naturvetenskaplig världsbild med evolutionära förtecken. Detta var onekligen problem för mig då. Under min dåtida militärtjänst i Göingemetropolen Hässleholm kom jag att möta en medicinstuderande som var katolik. Denne man introducerade mig i Teilhard de Chardins författarskap. Denne originelle jesuit var en betydande paleontolog och hade deltagit i flera av de mest bemärkta vetenskapliga undersökningarna, vilka hade lagt grun-

Medicinen behöver ett större inslag av humanistisk förståelse och kunskap. Vår utbildningsbakgrund har mycket sin rot i en logisk empirisk vetenskapsanalys. Vår förmåga att kunna bemöta alternativa tankegångar stöter ofta på patrull redan i sin linda. Skolmedicinen sätts obönhörligen emot alternativmedicinen, skriver Benny Fhager. (*Jesus botar sjuka. Illustration av Gustave Doré ur Morten Pontoppidans Bibliska historier.*)

stå i motsats till varandra”

den för den moderna evolutionsläran. Denne man var samtidigt en varmt troende katolik och medlem av Jesuitorden.

Teilhard de Chardin skrev boken närmast som ett magnum opus, på svenska »Fenomenet Människan». Den gavs ut postumt. Tolkningen har varit att katolska kyrkan tyckte att innehållet var av för känslig natur för att publiceras innan tiden ansågs mogen. Boken kom ut på svenska 1961 och rönt då en hel del uppmärksamhet. Teilhard beskriver i boken vår utveckling via jättemolekyler, amöbor, fiskar, däggdjur ända fram till människoblivandet. Själva kvintessensen i boken är att materien från sin yttersta begynnelse har en andlig insida.

Denna insida har under årmiljoners gång blivit alltmer invecklad. Sammanpressad och upphettad för att så småningom en gång i framtiden ända i punctum omega »Gud blir allt i alla». Teilhards perspektiv är utpräglat processinriktat och utstrålar utvecklingsoptimism, ja rent av en hoppfullhet. Samtidigt har Teilhard hela tiden ett strikt naturvetenskapligt synsätt. Denna läsning kom för min del att bli mycket av grunden i det synsätt jag kom att bära med mig i min medicinska och psykiatriska framtida gärning.

Genom åren har en del av denna grundläggande syn fått revideras, den ganska utpräglade utvecklingsoptimismen har fått sig en del stötar. Den kanske nävt positiva synen på vetenskap har heller inte alltid stämt med verkligheten. Därtill har samhället med sina sociala motsättningar och sina ekonomiska fundament påverkat omvärldsanalysen.

Ändå vill jag säga att genom åren har det faktiskt varit en trygghet att ha haft en grundläggande syn på att tro och vetande inte på något sätt står i motsats till varandra. Sant vetenskapligt sökande har ett värde i sig och en utvecklingspotential för mänsklighetens bästa. Läkarens förvaltande av en månghundraårig tradition av etiska värderingar och samaritgärningar är ändå stadd på vetenskaplig grund, och det ger oss en möjlighet att kommunicera med olika kolleger, forskare och utövare av andra vetenskapliga discipliner. Teilhard de

Chardin var en föregångare när det gäller tvärvetenskap och interdisciplinärt samarbete och hade – om man slarvigt vill uttrycka det med nutida vokabulär – något av ett generalistperspektiv redan i sin begynnelse.

Vad betyder då detta för nutiden? Jo, jag anser att det är viktigt att förstå en del av rötterna till vårt tankesätt. Vi konfronteras ständigt med olika alternativa behandlingssätt och kanske också rent av alternativa vetenskapliga synsätt som läkare. Vi behöver då kunna på ett grannliga sätt analysera detta, och samtidigt också kunna förstå att den rent logiskt empiriska naturvetenskapliga analysen inte är allenarådande. Som läkare har vi en till stora delar ganska ensidig naturvetenskaplig utbildning. När vi sedan ställs inför en människa av kött och blod måste vi idka någon form av praktisk tvärvetenskap.

Vi måste snabbt, koncist och effektivt förena olika sociala, psykologiska och naturvetenskapliga kunskapsfragment till en form av helhetsanalys. Jag vet faktiskt inte om allt i detta lyckas. Jag tror i och för sig att vi läkare är ett mycket ambitiöst släkte som sliter och vändas under vår lutherska arbetsetik och vårt positivistiska kunskapsök. Kanske vi under stundom ändå kommer till korta. Vi misslyckas med att förmedla en helhetsförståelse och ingjuta hopp hos patienten.

För att förstå alla de alternativa behandlingsmetoder och »New age»-fenomen som vi stöter på ibland är analysen ovan enligt min mening synnerligen väsentlig. Vi läkare skall på intet sätt ge avkall på vår vetenskaplighet. I sann theilhardistisk anda är det också viktigt att förstå att en naturvetenskaplig analys också alltid har en andlig sida. Vi behöver få till stånd ett möte med patienten, en jag–durelation där patienten känner sig bekräftad och förstådd. Medicinen behöver ett större inslag av humanistisk förståelse och kunskap. Därtill behöver läkarens utbildning och senare praktik genomsyras av en form av förstående humanistisk tvärvetenskap vars näring uppstår i mötet mellan det sant naturvetenskapliga och det humanvetenskapliga. •

KRÖNIKÖR

BENNY FHAGER

överläkare, äldrepsykiatri, Sahlgrenska Universitetssjukhuset/Östra, Göteborg. Vice ordförande i förbundet för Kristen humanism och samhällssyn.

”Ändå vill jag säga att genom åren har det faktiskt varit en trygghet att ha haft en grundläggande syn på att tro och vetande inte på något sätt står i motsats till varandra”